

УДК 37.015.3:[78:159.954

*Лі ЛІН, здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
кафедри музики імені Григорія
Левченка Полтавського національного
педагогічного університету імені
В. Г. Короленка (науковий керівник –
кандидат педагогічних наук, доцент
Наталія ДЕМ'ЯНКО)*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МУЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ З ПРОБЛЕМАМИ ІНТОНУВАННЯ

У публікації розглянуто особливості розвитку музичних здібностей та методики вокально-хорової роботи з дітьми з проблемами інтонування (третьої інтонаційної групи).

Ключові слова: інтонація, діти, третя інтонаційна група, музичні здібності, музичний слух.

Проблема виявлення та розвитку музичних здібностей сьогодні є однією з ключових у музичних і психологічних дослідженнях. Аналіз наукової літератури дає уявлення про сучасний рівень її розробленості в цілому та окремих її аспектів. Вивченням закономірностей розвитку структурних компонентів музичних здібностей займалися Г. Васильєва, Л. Клименко, Л. Кияновська, Н. Кьон, О. Лобода, Н. Мозгальова, С. Науменко, П. Ніколаєнко тощо.

Мета публікації – розкрити особливості розвитку музичних здібностей дітей з проблемами інтонування (третьої інтонаційної групи).

Розвиток музичних задатків і здібностей – музичного слуху, ладового і ритмічного почуттів, музичної пам'яті, здатності до музично-слухових уявлень відбувається на уроках музичного мистецтва, в позакласній музично-виховній роботі в закладах загальної середньої освіти, в художньо-творчих колективах закладів позашкільної освіти. Проте на уроках музичного мистецтва хоровий спів нерідко обмежується елементарним вивченням музичного і поетичного текстів, практично не приділяється увага розвитку музичного слуху. У роботі над інтонацією вагому роль відіграє свідоме відношення до розучування пісень для та прослуховування музичних творів.

Практична діяльність багатьох педагогів і митців із розвитку музикальності учнів підтверджує можливість досягнення позитивних результатів у роботі над інтонацією не лише зі співочими учнями, а й з дітьми з проблемами інтонування (третьої інтонаційної групи). Але й до сьогодні проблема роботи над інтонаційними труднощами з такими дітьми є недостатньо вивченою, що й обумовлює актуальність даної статті.

Серед різних видів музичної роботи в школі основним є хоровий спів, який найщільніше пов'язаний зі слуханням музики та музичною грамотою. У процесі хорового співу найкраще розвиваються музичні задатки і здібності учнів. Правильне відтворення мелодії пісні вимагає максимальної активізації музичного

слуху, музичної пам'яті, музично-слухових уявлень тощо. Для того, щоб ритмічно правильно і виразно проінтонувати пісню, треба навчитися координувати свій голос із музичними слуховими уявленнями.

У практиці навчання хоровому співу вчителю доводиться зустрічатися з серйозними труднощами, коли йдеться про правильне інтонування пісні. Однією з найбільших перешкод на шляху до чистого інтонування є те, що деяка частина учнів співає не в тон з класом, якщо взагалі можна назвати співом дещо ритмізований говірок на низьких звуках голосу майже без будь-якої музичної інтонації. У деяких наукових дослідженнях застосовується така класифікація учнів за рівнем інтонування: 1) учні, що відмінно і добре інтонують мелодію; 2) учні, що інтонують найзручніші місця краще, а складніші – приблизно, але співають в нормальній тесатурі; 3) учні з проблемами інтонування (третя інтонаційна група), або «гудошники».

Про невміння співати в нормальній тесатурі дитячого голосу вказували в своїх працях науковці та педагоги-практики (Н. Гродзенська, Н. Мозгальова, Д. Огороднов, О. Равінов, Б. Теплов та інші). Практика показує, що деякі діти співають всю пісню на одній висоті гудучим звуком, не розрізняють його висоти і співають («гудуть») низьким голосом на кварту або квінту нижче, ніж весь клас, проте у деяких дітей гудіння скоро проходить. О. Равінов зауважував, що серед учнів зустрічаються діти з різним рівнем «гудіння». Поряд із стійкими «гудошниками», які спочатку ніяк не змінюють «гудіння» на низьких звуках, незважаючи на допомогу вчителя, є учні, що незнайому пісню гудуть, а добре знайому – інтонують більш-менш правильно. Буває, що одні інтонації учень відтворює, а інші – «гуде».

Причин «гудіння» існує чимало. Найістотніша з них – це нерозвинений звуковисотний музичний слух, так званий вокальний слух, що включає ладове відчуття, слухову увагу, музичні слухові уявлення, тобто здатність довільно уявляти в думці потрібне звучання (внутрішній слух). Цей складний комплекс музичних здібностей, який сумарно називають музичним слухом, може виявитися у варіантних сполученнях різних його компонентів. Поряд із перцептивним компонентом музичного слуху в дітей слід розвивати і репродуктивний слух. До *перцептивного компоненту* музичного слуху відносять ладове відчуття, пов'язане з чутливістю до точної інтонації (чутливість до ладового забарвлення звуків і пізнавання мелодії), до *репродуктивного* – довільні, узагальнені музично-слухові уявлення. Хоча наявність лише перцептивного компонента музичного слуху недостатня для чистого інтонування, без нього також не може бути правильного співу.

В учнів з проблемами інтонування, особливо в тих, хто і в нижній частині діапазону теж співає нечисто, слабо розвинено відчуття ладу. Вони погано відчують логічний взаємозв'язок звуків пісні, її мелодичний, емоційний зміст, часто ототожнюють нескладні варіанти однієї мелодії, що свідчать про погану диференціацію її ладової та висотної функції, не вміють закінчити тонікою мелодію, спинену на нестійкому звуці, бо погано відчують ладове тяжіння. У багатьох з цих дітей розсіяна слухова увага, вони не фіксують у своїй свідомості те, що звучить, захоплюючись лише процесом співу або текстовим змістом пісні.

Недостатньо розвинені у «гудошників» і так звані первинні образи пам'яті, на які спираються музичні слухові уявлення. Щодо останніх, то важко переоцінити їхнє значення для музичної діяльності взагалі і для чистого

інтонування зокрема. У частини «гудошників» музичні слухові уявлення майже не розвинені. Це може бути результатом гіпертрофії музичного сприйняття внаслідок недостатнього практичного співу в школі.

Внаслідок відсутності в багатьох дітей, особливо тих, які не інтонують, зосередженої слухової уваги, ясного усвідомлення своїх дій, інтонаційно-вокального самоконтролю мало використовується «закон зворотного зв'язку», коли співак на основі контролю й аналізу власного звучання весь час направляє до мозку «вказівки» щодо виправлення припущених помилок у своєму співі.

Велика кількість досліджень довели, що музичні задатки і здібності, які є в переважній більшості людей при народженні, розвиваються в процесі виховання. Отже, треба активно втручатися в процес розвитку музичних задатків, зокрема, в ході систематичних занять працювати з дітьми з проблемами інтонування, виправляючи неточне інтонування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кьон Н. Г., Лі Ліцюань. Методика подолання недоліків вокального інтонування у школярів молодшого та підліткового віку. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2018. № 3. С. 122–127.
2. Мозгальова Н. Г. Музичні здібності, їх сутність і розвиток в процесі інструментально-виконавської підготовки вчителів музики. *Педагогіка вищої та середньої школи* : зб. наук. пр. Кривий ріг, 2015. Вип. 41. С. 45–51.
3. Раввінов О. Виховання інтонаційно злагодженого співу в учнів першого класу загальноосвітньої школи. *Музика в школі* : збірка статей. Вип 3. К. : Муз. Укр., 1986. С. 22–47.